

FAKTORSKA STRUKTURA PRAVILA U PRIJATELJSKIM VEZAMA I NJIHOVA POVEZANOST S OSOBINAMA LIČNOSTI

Goran BUBAŠ
Fakultet organizacije i informatike, Varaždin

Denis BRATKO
Filozofski fakultet, Zagreb

UDK: 159.923.33.072:177.63
316.613.42:177.63

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 10. 10. 2006.

Uspješnost u prijateljskim vezama povezana je s osjećajem psihološke dobrobiti i socijalnom prilagodbom pojedinca. Na kvalitetu odnosa u prijateljskim vezama utječu pravila kojima se služe sudionici u interakciji s partnerima u takvoj vezi. U ovom radu prikazano je istraživanje faktorske strukture pravila u prijateljskim vezama. Na temelju literature i prikupljanjem pravila kojih se mlađe odrasle osobe pridržavaju u prijateljskim vezama oblikovan je upitnik za samoprocjenu IR-1 sa 141 tvrdnjom/pravilom, koji je primijenjen na ispitanicima mlađe odrasle dobi (N=501). Faktorskom analizom utvrđeno je pet dimenzija pravila u prijateljskim vezama, koje su nazvane *dobronamjernost*, *druželjubivost*, *prikladnost*, *samokontrola* i *usmjerenost na sebe*. Navedene dimenzije pravila u prijateljskim vezama uspoređene su s rezultatima istraživanja drugih autora s područja prijateljskih veza i socijalne kompetencije. Na manjoj podskupini od 114 ispitanika primijenjen je i NEO PI-R inventar koji mjeri dimenzije ličnosti prema petofaktorskom modelu. Pronađene su mnoge statistički značajne korelacije između dimenzija interpersonalnih pravila, s jedne strane, i dimenzija ličnosti i njihovim facetama, s druge, a najviše ih je bilo povezano s ekstraverzijom i ugodnošću.

Ključne riječi: prijateljske veze, interpersonalna pravila, faktorska analiza, petofaktorski model ličnosti

✉ Goran Bubaš, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike, Pavlinska 2, 42 000 Varaždin, Hrvatska.
E-mail: goran.bubas@foi.hr

UVOD

Prijateljske veze važan su izvor socijalne podrške i ispunjenja socijalnih potreba pojedinca u određenim fazama života. Osnovne su karakteristike prijateljskih veza da se u mnogo većoj mjeri uspostavljaju, održavaju i prekidaju slobodnom voljom sudionika nego veze s članovima obitelji ili kolegama na poslu, a odlikuje ih i znatan stupanj bliskosti koji istinska prijateljstva razlikuje od prijateljskoga ponašanja između osoba koje su samo kolege ili poznanici (Van Lear i sur., 2006.).

Pozornost istraživača na području međuljudskih odnosa u većoj je mjeri bila posvećena obiteljskim, romantičnim i bračnim vezama, dok su prijateljske veze manje istraživane, premda ih pojedinci uspostavljaju u različitim razdobljima života s relativno velikim brojem drugih osoba, a najviše u kasnoj adolescenciji (Buhrmester, 1990.; Dainton i sur., 2003.). Kod adolescenata i mladih odraslih osoba prijateljstva su jedan od najizraženijih oblika socijalnoga povezivanja, koji je za njih podjednako važan izvor socijalne podrške kao i veze s članovima obitelji, te utječu na razvoj njihove socijalne kompetencije i uspostavljanje veza s drugim osobama u kasnijim životnim razdobljima (Collins i Madsen, 2006.). Osim toga, iskustva u prijateljskim vezama prije i tijekom adolescencije povezana su s iskazivanjem bliskosti i podržavajućega ponašanja prema drugima u odrasloj dobi (Fullerton i Ursano, 1994.). Mnoge specifične vještine i osobine pojedinaca podjednako su važne za njihovu interpersonalnu kompetenciju u prijateljskim i romantičnim vezama, pri čemu iskustva u prijateljskim vezama tijekom djetinjstva djeluju na razvoj kompetencija koje su ključne u kasnijim romantičnim vezama (Furman, 1999.).

Kvaliteta odnosa koju adolescenti ostvaruju u svojim prijateljskim vezama utječe na njihov osjećaj samopoštovanja (Keefe i Berndt, 1996.) i uspješnost u psihosocijalnoj prilagodbi (Bagwell i sur., 2005.; Burk i Laursen, 2005.). Manjak prijatelja kod djece i adolescenata može biti povezan sa smanjenom psihološkom dobrobiti, problemima i prijekidima u školovanju, uživanjem alkohola i opojnih sredstava, antisocijalnim ponašanjem, delinkvencijom i suicidalnim idejama, dok se kod odraslih manjak prijatelja vezuje uz anksioznost, depresiju i osjećaj zamorenosti (Samter, 2003.). Loša kvaliteta međusobnog odnosa posebno karakterizira prijateljske veze one djece koju vršnjaci slabije prihvaćaju (Brendgen i sur., 2001.). Kod odraslih osoba kvaliteta odnosa u prijateljskim vezama na radnom mjestu utječe na zadovoljstvo poslom (Winstead i sur., 1995.), pri čemu pogoršanje u prijateljskoj vezi na poslu može uzrokovati emocionalni stres i smanjenu sposobnost za obavljanje zadataka (Sias i sur., 2004.). S druge strane, dobri prijateljski odnosi među članovima timova u organizacijama mogu pozitivno utjecati na poslovne aktivnosti (Francis i Sandberg, 2000.).

Različiti aspekti kvalitete odnosa u vezama povezani su s pridržavanjem odgovarajućih pravila u interakciji između partnera (vidjeti npr. Kline i Stafford, 2004.). Pravila u komunikaciji oblik su eksplicitnih i implicitnih "propisa" kojih se sudionici u interakciji mogu više ili manje svjesno pridržavati, npr. o tome koje je ponašanje sudionika poželjno, traženo ili (ne)dopušteno u određenim kontekstima (Shimanoff, 1980., 57). Pravila su važna za uspostavljanje interpersonalnih veza, koordiniranje međusobnoga ponašanja sudionika u vezi u privatnim i javnim situacijama, postizanje kohezije i sklada, održavanje veze te za očuvanje kvalitete odnosa u vezi (Metts, 1994.).

Pravila u prijateljskim vezama detaljnije su istraživali Argyle i Henderson (1986.), koji ističu da je primjena neformalnih pravila način da se u većoj mjeri ostvari zadovoljstvo i korist u prijateljskoj vezi, a razina sukoba svede na najmanju mjeru. U njihovu su istraživanju identificirana posebno važna pravila u prijateljskim vezama koja su bila povezana npr. s poštovanjem privatnosti druge osobe, nuđenjem pomoći kad je to drugoj osobi potrebno, zauzimanjem za drugu osobu kad ona nije prisutna, emocionalnim podržavanjem druge osobe, nastojanjem da se drugu osobu učini sretnijom itd. Osim toga, navedeni su autori faktorskom analizom procjena važnosti pojedinih pravila u prijateljskim vezama izlučili 10 interpretabilnih faktora koji su se odnosili na verbalnu bliskost i razmjenu mišljenja, podržavajuće ponašanje, negativno ponašanje (npr. ogovaranje), informiranje druge osobe i poštovanje, pridržavanje obreda (npr. čestitanje rođendana), traženje pomoći i savjeta, samoprezentiranje, emocionalnu odanost, zahtjeve za tuđim vremenom te razmjenu (npr. vraćanje dugova). Također su utvrdili da je pridržavanje određenih pravila povezano s vrstom prijateljske veze (sadašnja, bivša), kvalitetom odnosa, kao i s mogućim uzrocima prijekida prijateljske veze.

U ovom radu istraživana su pravila u prijateljskim vezama na prijelazu iz adolescencije u mlađu odraslu dob, uz potrebu faktorske analize za izradbu tipologije pravila. Pritom je prikupljeno i analizirano mnogo više pravila u prijateljskim vezama u odnosu na ranije istraživanje, koje su proveli Argyle i Henderson (1986.), a i prvi su put faktori interpersonalnih pravila korelirani s osobinama ličnosti prema petofaktorskom modelu. Inače, za istraživanje odnosa u prijateljskim vezama nerijetko smo se služili faktorskom analizom (samo)procjena različitih oblika ponašanja i doživljavanja sudionika u vezi (npr. Furman, 2001.; Lea, 1989.; Cole i Bradac, 1996.). Pritom su dobiveni razni faktori, od kojih su neki vezani uz "toplinu/podržavanje", kao i uz "negativne interakcije", a mogu se pronaći i faktori kao što su "samokontrola u ponašanju prema prijatelju – ovisnost o prijatelju", s jedne strane, te "kon-

trola od strane prijatelja – ovisnost o prijatelju", s druge strane (Furman, 2001.). Imajući na umu činitelje koji utječu na načine doživljavanja prijateljske veze, otkrivaju se i faktori kao što su "snaga prijateljske veze", "napetost i napor u vezi", "utilitarnost veze" te "mogućnost osobnog izražavanja u vezi" (Lea, 1989.). Kada se istražuju elementi zadovoljstva u prijateljskoj vezi, mogu se dobiti i sljedeće bipolarne dimenzije: "spontana – aktivnost prema stabilnosti – pasivnosti", "racionalnost – rezerviranost prema emocionalnosti – intimnosti", kao i "ambicioznost – asertivnost prema ležernosti – nenametljivosti" (Cole i Bradac, 1996.).

Ponašanje u interpersonalnim vezama nerijetko se povezuje s osobinama ličnosti (za pregled vidi npr. Simpson i sur., 2006.; Reis i sur., 2002.), pri čemu se često rabi neki od modela pet faktora ličnosti. Pritom su posebno važna istraživanja odnosa između osobina ličnosti sudionika u prijateljskoj vezi i njihovih interpersonalnih odnosa (Asendorpf i Wilpers, 1998.; Neyer i Asendorpf, 2001.; Asendorpf i van Aken, 2003.; Donnellan i sur., 2005.; Lee i Bond, 1998.; Kurtz i Sherker, 2003.; King i Terrance, 2006.; Robins i sur., 2002.).

Istraživanje koje je prikazano u nastavku ovoga rada provedeno je imajući na umu mogućnost da se poznavanjem i primjenom odgovarajućih pravila unaprijede odnosi između sudionika u prijateljskim i drugim interpersonalnim vezama. Faktorskom analizom prikupljenih pravila nastojalo se identificirati empirijski zasnovane kategorije u koje se mogu razvrstati pojedina pravila, a potom su otkriveni faktori interpersonalnih pravila korelirani s dimenzijama ličnosti prema petofaktorskom modelu. Pritom treba napomenuti da se zbog uporabe korelacijskog nacrt istraživanja ne mogu kauzalno interpretirati odnosi između ličnosti i upotrebe interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama. Zbog eksploratorne prirode prvoga dijela istraživanja, koje se tiče stvaranja taksonomije pravila (pri čemu se početni skup analiziranih varijabli razlikovao od onoga iz prethodnih istraživanja), čini nam se da je uputnije krenuti bez specifičnih hipoteza o broju i sadržaju pojedinih faktora pravila. S druge strane, može se očekivati da će dimenzije petofaktorskoga modela koje su vezane uz interpersonalne odnose (npr. ekstraverzija i ugodnost) ili izražavanje emocija (emocionalna stabilnost) biti povezane s tim pravilima, no precizne hipoteze nije uputno postavljati prije provedene taksonomije pravila koja se rabe u interpersonalnim odnosima. Stoga nam se čini primjerenim da se kod postavljanja hipoteza zadržimo na općenitoj razini i pretpostavimo da se faktorskom analizom mogu utvrditi temeljne dimenzije takvih pravila (H1) te da se može očekivati povezanost tih pravila s dimenzijama ličnosti petofaktorskoga modela (H2).

METODA

Ispitanici

Ispitanici u istraživanju faktorske strukture interpersonalnih pravila bili su studenti prve i druge godine studija informatike Sveučilišta u Zagrebu (N=501), u dobi od 19 do 22 godine (od čega je bilo 120 djevojaka, što je u skladu s omjerom upisanih muških i ženskih studenata na tom studiju). Na dijelu tih ispitanika (N=114) primijenjen je i NEO PI-R inventar ličnosti (Costa i McCrae, 1992., 2005.). Ispitanici su anonimno i dobrovoljno sudjelovali u istraživanju.

Instrumenti

Upitnik interpersonalnih pravila IR-1

Za istraživanje interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama izrađen je upitnik za samoprocjenu IR-1, koji se sastoji od 141 tvrdnje formulirane u obliku pravila koja se mogu primijeniti u prijateljskim vezama. Prilikom primjene tog upitnika ispitanici su trebali procijeniti u kojoj je mjeri u njihovim interakcijama s prijateljima prisutno namjerno ili nenamjerno primjenjivanje pravila koja su navedena u pojedinim tvrdnjama. Samoprocjene ispitanika provedene su na skali Likertova tipa u rasponu od 1 (nimalo istinito u odnosu na mene) do 5 (vrlo istinito u odnosu na mene). Uz tvrdnje upitnika IR-1 isticano je da se one odnose na pravila u prijateljskim vezama. Primjeri pravila koja su bila sadržana u upitniku IR-1 nalaze se u rezultatima faktorske analize u Tablici 1, a cjelovit instrument može se dobiti na uvid kod autora ovoga rada.

NEO PI-R inventar ličnosti

NEO PI-R inventar ličnosti (Costa i McCrae, 1992., 2005.) jedan je od najčešće upotrijebljenih instrumenata za mjerenje osobina ličnosti u istraživačke svrhe, a izrađen je prema petofaktorskom modelu ličnosti te sadrži ukupno 240 čestica raspoređenih u 5 skala koje mjere temeljne dimenzije ličnosti. Svaka od navedenih skala sadrži i šest podskala koje mjere facete svake od pet temeljnih dimenzija ličnosti: neuroticizma (N), ekstraverzije (E), otvorenosti (O), ugodnosti (U) te savjesnosti (S).

Postupak

Prikupljanje i analiza interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama u ovom istraživanju provedeni su u dvije faze. U prvoj je fazi od više od stotinu studenata zatraženo da napišu tri ili više pozitivnih pravila kojih se pridržavaju u odnosima sa svojim prijateljima. Pozitivna pravila definirana su kao ona koja na prihvatljiv način pridonose uspješnijim interakcijama

te postizanju zajedničkih ciljeva, osobnih ciljeva ili ciljeva druge osobe u prijateljskoj vezi, za razliku od negativnih pravila, koja mogu ugroziti interpersonalne odnose ili znače narušavanje pozitivnih normi te su vezana uz "tamnu stranu" prijateljskih veza. U drugoj je fazi provedeno sređivanje prikupljenih pravila tako što su identificirana ista ili vrlo slična (redundantna) pravila te su sadržajno dovoljno slična pravila razvrstana u sljedeće kategorije: (1) osobni ciljevi/interesi, (2) komunikacija, (3) odnos, (4) upravljanje sobom i (5) surađivanje. Ova preliminarna kategorizacija pravila bila je provizorna i upotrijebljena je samo za raspoređivanje čestica u upitniku za samoprocjenu. Tako prikupljena i razvrstana pravila dopunjena su dodatnim pravilima koja su oblikovana na temelju sličnih istraživanja drugih autora (Argyle i Henderson, 1986.; Bigelow i sur., 1996.). Na kraju je formirana lista od 141 pravila u prijateljskim vezama, koja je činila osnovu za izradbu istraživačkog instrumenta za samoprocjenu primjene pravila u prijateljskim vezama pod oznakom IR-1, u kojem su pravila iz pojedinih ranije spomenutih kategorija bila raspoređena tako da se izbjegne navođenje pravila iste kategorije i općenito sličnih pravila jedno pokraj drugoga.

Imajući na umu izbor pravila za upitnik IR-1, treba napomenuti da su neka pravila (ponajviše ona koja su uvrštena u prvu kategoriju – osobni ciljevi/interesi) imala i negativan aspekt, tj. nakon analize njihova sadržaja bilo je očito da je njihova primjena mogla pridonijeti ostvarivanju osobnih ciljeva i interesa u prijateljskoj vezi, ali i ugroziti prijateljsku vezu i odnose s prijateljem/prijateljicom. Unatoč tomu, takva su pravila zadržana u daljnjim analizama jer su ih pojedinci od kojih su pravila prikupljena istaknuli kao pozitivna pravila.

U završnoj fazi istraživanja primijenjen je istraživački instrument IR-1 na prigodnom uzorku ispitanika (N=501), pri čemu je na dijelu ispitanika (N=114) primijenjen i NEO PI-R inventar ličnosti (Costa i McCrae, 1992., 2005.). Podaci koji su prikupljeni u završnoj fazi istraživanja obrađeni su postupcima faktorske analize, korelacijske analize i analize unutarnje konzistencije mjernih skala.

REZULTATI

Faktorska analiza interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama

Podaci koji su dobiveni primjenom upitnika IR-1 analizirani su postupkom faktorske analize uz varimaks rotaciju. Metodom glavnih komponenata utvrđeno je 38 faktora čiji je karakteristični korijen iznosio 1.0 ili više. Toliki broj faktora u ini-

cijalnoj soluciji može se objasniti velikim brojem i raznorodnošću prikupljenih pravila koja su uvrštena u upitnik IR-1. Kako bi se dobio prikladniji broj faktora, metodom *Scree testa* odlučeno je provesti faktorsku analizu sa pet fiksnih faktora koji su objašnjavali 31% varijance (prvih deset karakterističnih korijena imalo je sljedeće vrijednosti: 28.1, 4.5, 4.1, 3.7, 2.9, 2.6, 2.1, 2.0, 1.9, 1.8). Dodatnim je analizama faktorskih solucija uz varimaks rotaciju sa 3 ili više fiksnih faktora utvrđeno da solucija sa pet rotiranih faktora daje sadržajno najhomogenije faktore, kod kojih zadovoljavajući broj varijabli ima dominantnu projekciju na određeni faktor. U Tablici 1 izloženi su rezultati faktorske analize, i to tako da je prikazano po dvanaest čestica (tvrdnji/pravila) upitnika IR-1 koje imaju dominantnu projekciju na pojedini od pet dobivenih faktora (F1-F5). Za opis svakoga od pet faktora prikazano je dvanaest prvih čestica s najvećim projekcijama na pojedini faktor, a čestice su poredane prema veličini te projekcije. Zbog ograničena prostora, ostale čestice koje imaju projekcije na navedene faktore nisu prikazane, a ukupno su na faktor F1 dominantnu projekciju imale 53 čestice, kod faktora F2 to je vrijedilo za 41 česticu, za faktor F3 nađeno je 17 takvih čestica, u slučaju faktora F4 bilo je 14 takvih čestica, a dominantnu projekciju na faktor F5 imalo je ukupno 16 čestica. Dakle, imajući na umu faktore prikazane u Tablici 1, valja istaknuti da su po relativnoj veličini faktora najveće empirijski utvrđene skupine pravila bile povezane s prvim (F1) i drugim (F2) faktorom interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama, dok je u slučaju ostalih faktora (F3 – F4) broj čestica s dominantnom projekcijom na pojedini faktor bio približno podjednak.

Analizom čestica koje imaju dominantnu projekciju na prvi faktor (F1) u Tablici 1 može se zaključiti da se one uglavnom odnose na pravila vezana uz pravednost i dobronamjernost, vođenje računa o pravima, potrebama i osjećajima u odnosu na prijatelje, kao i na poštovanje i razumijevanje drugih. Primjer su pravila poput "Ne iskoristiti ili zlorabiti druge", "Poštovati i sačuvati osobne tajne koje mi je rekao prijatelj/prijateljica", "Poštovati nečiju privatnost i povjerljivost podataka o njemu/njoj", "Osigurati drugima pravo na njihovo osobno gledište i mišljenje" itd. Prvi faktor (F1) može se nazvati *dobronamjernost*, imajući na umu i druge čestice s dominantnom projekcijom na taj faktor.

Čestice koje imaju najveću projekciju na drugi faktor (F2) u Tablici 1 uglavnom su sadržajno povezane s prijateljskim, društvenim i vedrim ponašanjem, što je dobro ilustrirano pravilima poput "Nastojati se smiješiti i prijateljski ponašati", "Često nasmijati drugu osobu", "Biti vedar/vedra u razgovorima uvijek kad je to moguće", "Nastojati ugodno iznenaditi

● **TABLICA 1**
Rezultati faktorske
analize čestica
upitnika IR-1 (N=501)

druge na različite načine", "Nastojati ne djelovati dosadno, tj. pokušati biti zabavan/zabavna". Taj drugi faktor (F2) može se zvati *druželjubivost*, s obzirom na čestice koje na njega imaju dominantnu projekciju.

Oznaka i sadržaj pravila u prijateljskim vezama	F1	F2	F3	F4	F5
Ne iskoristiti ili zlorabiti druge.	.60				
Poštovati i sačuvati osobne tajne koje mi je rekao prijatelj/prijateljica.	.59				
Razmotriti i prihvatiti odgovornost za ono što kažem.	.58				
Poštovati nečiju privatnost i povjerljivost podataka o njemu/njoj.	.57				
Pomoći onima koji su mi pomogli ili su spremni to učiniti.	.57	.36			
Poštovati dogovor ili pogodbu uvijek kad je to moguće.	.56				
Osigurati drugima pravo na njihovo osobno gledište i mišljenje.	.55				
Biti lojalan/lojalna i pouzdan(a).	.55				
Ponašati se u duhu međusobne jednakosti i pravednosti.	.55				
Nastojati da drugu osobu ne omalovažim.	.53		.30		
Biti informativan i imati razumijevanja kad drugoj osobi dajem bitnu za nju vezanu povratnu informaciju.	.53				
Pokušati da druga osoba osjeća kako se na mene može osloniti.	.53	.37			
Nastojati smiješiti se i prijateljski ponašati.		.61			
Često nasmijati drugu osobu.		.55			
Pokušati pronaći zajedničku temu za čavrljanje.		.54			
Pokušati predstaviti se kao prijateljska osoba.		.53			
Biti vedar/vedra u razgovorima uvijek kad je to moguće.		.53			
Uključiti druge u skupinu prijatelja ili skupnu aktivnost.		.52			
Biti otvoren(a) kod upoznavanja novih osoba.		.52			
Nastojati ugodno iznenaditi druge na razne načine.		.51			
Nastojati ne djelovati dosadno, tj. pokušati biti zabavan/zabavna.		.51			
Biti u kontaktu s prijateljem/prijateljicom što je više moguće.		.51			
Pozvati druge kući i pokušati biti gostoljubiv(a).		.50			
Pokušati gledati na stvari sa svijetle strane kad sam s drugom osobom.		.50			
Djelovati uredno i prikladno odjeveno pred drugim ljudima.			.49		
Biti skladno ili posebno prikladno odjeven(a) kad sam s osobom do koje mi je stalo.			.48		
Izbjegavati nepristojne teme koje mogu uvrijediti druge.			.46		
Izbjegavati osobe ili situacije koje donose nevolje.			.44		
Izbjegavati nenajavljene posjete drugim osobama.			.43		
Izbjegavati osjetljive teme koje mogu izazvati nezadovoljstvo ili neslaganje.			.43		
Izbjegavati otkrivanje mišljenja ili doživljaja koje bi drugi mogli negativno ocijeniti ili pogrešno prosuditi.			.39		
Pokušati ispuniti očekivanja drugih.			.38		
Ne pokazati drugoj osobi svoje iskreno mišljenje o njemu/njoj.			.38		
Ne raspravljati o osobnim financijskim pitanjima s drugom osobom.			.37		
Izbjegavati spominjanje nečije teške bolesti ili smrti.			.36		
Nastojati doći na vrijeme kad god je moguće.	.34		.35		
Ne reagirati naglo na nepravednu situaciju ili u slučaju provokacije.				.56	
Izbjegavati svađu ili prepirku.				.56	
Izbjegavati pokazivanje nesklonosti i neugodnih osjećaja zbog druge osobe, odnosno bijesa.				.51	
Ne pokazivati nesklonost ili iritaciju kad je netko naporan ili uznemiravajućega ponašanja.				.51	
Izbjegavati pokazivanje uznemirenosti ili ljutnje pred drugom osobom.				.46	
Nastojati ne biti agresivan/agresivna ili se agresivno ponašati.				.40	
Izbjegavati govoriti povišenim tonom s drugom osobom.				.40	
Nastojati izgledati smireno u teškim situacijama ili pod pritiskom.				.39	

(nastavak na sljedećoj stranici)

(nastavak s prethodne stranice)

Oznaka i sadržaj pravila u prijateljskim vezama	F1	F2	F3	F4	F5
Nastojati smiješiti se čak i kad sam loše raspoložen(a).		.38		.38	
Izbjegavati kritiziranje i izgovarati primjedbe koje mogu povrijediti druge.			.35	.38	
Nastojati prilagoditi se i/ili biti spreman/spremna na kompromis.				.36	
Nastojati ne stvarati kod drugih osjećaj krivnje.				.33	
Pokušati udovoljiti sebi, tj. postaviti svoje želje na prvo mjesto.					.48
Izbjeći uključivanje u prijateljsku vezu kojom nisam zadovoljan/zadovoljna.					.48
Koristiti se manipulacijom za ostvarivanje željenoga cilja.					.46
Biti nezavisan/nezavisna i djelovati samodovoljno.					.46
Ponašati se na načine koji mi pomažu da ostvarim svoje opravdane ciljeve.					.45
Ne činiti usluge onima koji ne uzvraćaju na moje usluge.					.44
Izbjegavati pokazivanje straha ili plašljivo se ponašati pred drugima.					.42
Pokazati svoje pravo da se dobro osjećam u vezi sebe.					.40
Tražiti od drugih da opravdaju svoje ponašanje prema meni.					.39
Pokušati osigurati/podržati svoj ugled i samopoštovanje.		.30			.36
Izbjegavati pokazivanje nedovoljne kompetencije ili vještine pred drugima.					.35
Izbjeći biti iskorištavan(a) čak i od bliskih prijatelja.					.34

* Nisu prikazane projekcije čestica na faktore koje su manje od 0.30.

Dominantnu projekciju na treći faktor (F3) u Tablici 1 imaju čestice koje su povezane s prikladnim (pristojnim) ponašanjem te s izbjegavanjem tema za raspravu i onih oblika ponašanja kojima bi se mogli izazvati negativni dojmovi ili nezadovoljstvo prijatelja. Primjer su pravila poput "Biti skladno ili posebno prikladno odjeven(a) kad sam s osobom do koje mi je stalo", "Izbjegavati nepristojne teme koje mogu uvrijediti druge", "Izbjegavati nenajavljene posjete drugim osobama", "Izbjegavati osjetljive teme koje mogu izazvati nezadovoljstvo ili neslaganje". Imajući na umu sadržaje čestice koje imaju najveću projekciju na taj treći faktor (F3), može ga se nazvati *prikladnost*.

Posebno su zanimljive čestice koje imaju dominantnu projekciju na četvrti faktor (F4) u Tablici 1, a koje se uglavnom odnose na samokontrolu osobnoga ponašanja i izbjegavanje pokazivanja negativnih oblika ponašanja i negativnih osjećaja u odnosu na drugu osobu ili pred drugima. Ovaj faktor obilježavaju pravila kao što su "Ne reagirati naglo na nepravедnu situaciju ili u slučaju provokacije", "Izbjegavati svađu ili prepirku", "Ne pokazivati nesklonost ili iritaciju kad je netko naporan ili uznemiravajućeg ponašanja", "Izbjegavati govoriti povišenim tonom s drugom osobom", "Nastojati izgledati smireno u teškim situacijama ili pod pritiskom". S obzirom na ostale čestice koje imaju projekciju na taj četvrti faktor (F4), može ga se nazvati *samokontrola*.

Na kraju, čestice s dominantnom projekcijom na peti faktor (F5) u Tablici 1 povezane su s težnjom za postavljanjem osobnih ciljeva i potreba u prvi plan, tj. sa samodostatnim i samouvjerenim (arogantnim) ponašanjem u odnosu na drugu

osobu u prijateljskoj vezi. Taj faktor dobro ilustriraju pravila kao što su "Pokušati udovoljiti sebi, tj. postaviti svoje želje na prvo mjesto", "Koristiti se manipulacijom za ostvarivanje željenog cilja", "Biti nezavisan/nezavisna i djelovati samodovoljno", "Ne činiti usluge onima koji ne uzvraćaju na moje usluge", "Tražiti od drugih da opravdaju svoje ponašanje prema meni". Taj peti faktor (F5) može se nazvati *usmjerenost na sebe*, s obzirom na zajednička obilježja čestica koje na njega imaju dominantnu projekciju.

Ako bi se upotrebom tvrdnji iz upitnika IR-1 koje imaju dominantnu projekciju na pojedine od otkrivenih faktora interpersonalnih pravila oblikovale skale za samoprocjenu, unutarnje konzistencije takvih skala, izračunane na temelju Cronbachova alpha-koeficijenta i koristeći se podacima dobivenima od 501 ispitanika u ovom istraživanju, imale bi sljedeće vrijednosti: 0.89 za skalu s pravilima koja su povezana s faktorom F1-*dobronamjernost*, 0.85 za skalu koju bi činila pravila koja su vezana uz faktor F2-*druželjubivost*, 0.72 za skalu koja bi sadržavala pravila vezana uz faktor F3-*prikladnost*, 0.77 za skalu s pravilima koja su povezana s faktorom F4-*samokontrola*, kao i 0.69 za skalu sačinjenu od pravila koja su vezana uz faktor F5-*usmjerenost na sebe*. Rezultati faktorske analize koji su prikazani u Tablici 1 mogli bi biti iskorišteni za konstrukciju upitnika za samoprocjenu primjene pravila u prijateljskim vezama koji bi se zasnivao na pet otkrivenih "dimenzija" takvih pravila i bio kraći od IR-1 upitnika, upotrijebljenoga u ovom istraživanju.

Analizom projekcija čestica upitnika IR-1 koje su upotrijebljene u faktorskoj analizi na prethodno navedenih pet faktora utvrđeno je da, nakon varimaks rotacije, čak 136 od 141 čestice (pravila) ima barem jednu projekciju od 0.30 ili više na neki od pet faktora (F1-F5) koji su prikazani u Tablici 1. Iz navedenoga razloga spomenute faktore (F1-F5) možemo smatrati temeljnim dimenzijama koje su povezane s izborom, usvajanjem, oblikovanjem i/ili primjenom interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama. Naravno, pritom treba imati na umu prigodan uzorak ispitanika u ovom istraživanju, pa se navedena interpretacija dobivenih faktora ne može potpuno generalizirati ako mislimo i na druge možebitne skupine ispitanika, npr. drukčije dobi, spolne strukture, socio-ekonomskoga statusa i sl. Također treba napomenuti da je iz skupa pravila koja su sadržana u upitniku IR-1 postupkom faktorske analize moguće izdvojiti i druge u većoj mjeri specifične faktore koji su sačinjeni od brojčano manjih podskupova pravila u odnosu na faktore (F1-F5) prikazane u Tablici 1.

Prethodno navedeni rezultati potvrđuju prvu hipotezu (H1), prema kojoj se faktorskom analizom samoprocjena vezanih uz primjenu raznih pravila u prijateljskim vezama mogu utvrditi faktori ili dimenzije (tj. smislene skupine) takvih pravila.

Korelacije faktora interpersonalnih pravila s dimenzijama i facetama ličnosti

Interpersonalno ponašanje i komunikacija u znatnoj su mjeri povezani s osobinama ličnosti (vidjeti npr. McCrae i Costa, 1989.; McCrae i Costa, 1994.; Trapnell i Wiggins, 1990.; Pincus i Gurtman, 1995.; Kanning, 2006.). Kako bi se uspješnije interpretirali dobiveni faktori interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama, izračunane su korelacije između faktorskih bodova za svaki od faktora (F1-F5) u Tablici 1 s dimenzijama ličnosti, kao i s facetama svake od dimenzija ličnosti koje mjeri NEO PI-R inventar ličnosti. Faktorski bodovi koji su upotrijebljeni za računanje korelacija dobiveni su metodom regresije, i to na temelju varimaks rotacije, koja je dala strukturu faktora prikazanu u Tablici 1. Pritom treba istaknuti da su za računanje korelacija između faktorskih bodova, s jedne strane, i dimenzija i faceta ličnosti koje mjeri NEO PI-R inventar, s druge, upotrijebljeni podaci prikupljeni od 114 ispitanika koji su popunjavali upitnik IR-1 i NEO PI-R inventar ličnosti. Podaci koji su prikazani u Tablici 2 pokazuju statistički značajnu povezanost između pojedinih faktora interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama (F1-F5) i dimenzija ličnosti koje su mjerene skalama NEO PI-R inventara ličnosti. Drugim riječima, potvrđena je druga hipoteza (H2) u ovom istraživanju, prema kojoj postoji statistički značajna povezanost između pojedinih faktora ili dimenzija interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama i osobina ličnosti mjenjenih prema petofaktorskom modelu. Također, podaci koji su prikazani u Tablici 2 upućuju na složene odnose između pojedinih faktora interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama, s jedne strane, i osobina i faceta ličnosti koje mjeri inventar NEO PI-R, s druge.

Prilikom analize korelacija u Tablici 2 najjednostavnije je interpretirati povezanost ($r=0.56$) između faktora F2-*druželjubivost* i ekstraverzije (E) kao osobine ličnosti. Naime, ekstraverti su, između ostaloga, društveni, skloni ljudima i okupljanju, aktivni i razgovorljivi, optimistični te obično dobro raspoloženi (Costa i McCrae, 2005., 34). Te osobine ekstravertata u velikoj se mjeri slažu sa sadržajima pravila (česticama upitnika IR-1) koja imaju dominantnu projekciju na faktor F2 u Tablici 1, a koja se mogu sažeti kao "smiješiti se", "pronaći zajedničke teme za čavrljanje", "nasmijati druge", "biti vedar/vedra", "ugodno iznenaditi druge", "ne djelovati dosadno", "biti zabavan/zabavna" itd. Dobiveni rezultati impliciraju da je primjena ovakvih pravila u prijateljskim vezama prisutnija kod ekstravertiranih osoba. Faktor F2-*druželjubivost* također ima statistički značajnu, ali nisku, korelaciju ($r=0.27$) sa savješnošću (C). Osobe koje postižu visok rezultat na skali savješnosti NEO PI-R inventara promišljene su, odlučne i uporne te

● **TABLICA 2**
Korelacije faktora interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama i dimenzija ličnosti mjerenih skalama NEO PI-R inventara ličnosti (N=114)

sklone planiranju (Costa i McCrae, 2005., 36). Premda navedene osobine savjesnih osoba nisu semantički povezane sa sadržajima čestica koje imaju dominantnu projekciju na faktor F2-*druželjubivost* u Tablici 1, jedna od mogućih interpretacija korelacije toga faktora interpersonalnih pravila sa savjesnošću kao osobinom ličnosti jest takva da je faktor interpersonalnih pravila F2 barem dijelom povezan s promišljenim i planiranim primjenama (na svjestan ili intencionalan način, kako bi to činile savjesne osobe) navedenih pravila.

	Dobro- namjernost F1	Druže- ljubivost F2	Prikladnost F3	Samo- kontrola F4	Usmjerenost na sebe F5
Neuroticizam (N)		-.21*		-.24*	
N1 – Anksioznost		-.21*		-.18*	-.19*
N2 – Ljutita hostilnost				-.37**	
N3 – Depresivnost	-.20*				
N4 – Osjećaj nelagode		-.21*	.29**		
N5 – Impulzivnost			-.21*		
N6 – Vulnerabilnost		-.23*			
Ekstraverzija (E)		.56**			
E1 – Toplina		.57**			-.26**
E2 – Druželjubivost		.44**			
E3 – Asertivnost		.28**	-.22*		.23*
E4 – Aktivnost					.21*
E5 – Traženje uzbuđenja		.29**			
E6 – Pozitivne emocije		.39**			
Otvorenost (O)	.27**		-.26*		
O1 – Mašta					
O2 – Estetika				.24*	
O3 – Osjećaji	.28**		-.20*		
O4 – Postupci			-.29**		
O5 – Ideje	.37**				
O6 – Vrijednosti					
Ugodnost (U)	.26**	.19*		.21*	-.54**
U1 – Povjerenje		.33**			-.39**
U2 – Iskrenost	.33**				-.50**
U3 – Altruizam	.27**	.36**			-.33**
U4 – Pomirljivost				.22*	-.24*
U5 – Skromnost	.28**				-.28**
U6 – Blagost	.22*	.30			-.33**
Savjesnost (S)	.19*	.27**			
S1 – Kompetentnost	.27**	.20*			
S2 – Organiziranost		-			
S3 – Odgovornost		.23*			
S4 – Težnja k dostignuću		.25**			
S5 – Samodisciplina		.31**			
S6 – Promišljenost			.33**	.22*	

* p<0,05, ** p<0,01; zbog preglednosti prikazane su samo statistički značajne korelacije

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 6 (92),
STR. 1175-1199

BUBAŠ, G., BRATKO, D.:
FAKTORSKA STRUKTURA...

Za drugi faktor interpersonalnih pravila *F2-druželjubitost* također su pronađene statistički značajne pozitivne korelacije s facetama dimenzija ličnosti¹ koje su mjerene podskalama NEO PI-R inventara: E1-toplina ($r=0.57$), E2-druželjubitost ($r=0.44$), E6-pozitivne emocije ($r=0.39$), E5-traženje uzbuđenja ($r=0.29$), E3-asertivnost ($r=0.28$), U3-altruizam ($r=0.36$), U1-povjerenje ($r=0.33$), U6-blagost ($r=0.30$), S5-samodisciplina ($r=0.31$), S4-težnja za dostignućem ($r=0.25$). Imajući na umu korelacije drugoga faktora interpersonalnih pravila *F2-druželjubitost* s pojedinim facetama dimenzija ličnosti prema petofaktorskom modelu, moguće je da je primjena s tim faktorom povezanih pravila u većoj mjeri prisutna kod osoba koje su srdačne, vedre, uvjerljive, velikodušne, dobronamjerne, motivirane i ambiciozne te koje vole socijalnu stimulaciju (interpretacija faceta provedena je na temelju Costa i McCrae, 2005., 37-41). Ipak, vrlo visoka korelacija ($r=0.57$) s facetom E1-toplina, koja je neznatno viša i od korelacije ($r=0.56$) s ekstraverzijom kao dimenzijom ličnosti, upućuje na mogućnost da se drugi faktor interpersonalnih pravila *F2-druželjubitost* interpretira i kao srdačnost.

Za negativnu korelaciju ($r=-0.54$) prikazanu u Tablici 2 između petoga faktora interpersonalnih pravila (*F5-usmjerenost na sebe*), koji se odnosi na usmjerenost realizaciji osobnih ciljeva te na samodostatno i egocentrično ponašanje u prijateljskoj vezi, s jedne strane, i ugodnosti (U) kao osobine ličnosti, s druge, također je moguća interpretacija imajući na umu osobine osoba koje postižu nizak rezultat na skali ugodnosti NEO PI-R inventara ličnosti. Naime, dok su ugodne osobe altruistične, suosjećaju s drugim osobama i rado im pomažu, osobe suprotnih osobina su neugodne, egocentrične, nekooperativne, kompetitivne, spremne na borbu za vlastite interese i skeptične prema namjerama drugih ljudi (Costa i McCrae, 2005., 35). Naime, čestice instrumenta IR-1, koje imaju najveće projekcije na faktor *F5-usmjerenost na sebe*, sadržajno su vezane uz primjenu načela koja se odnose na "udovoljavanje sebi", "manipuliranje drugima za ostvarivanje osobnog cilja", "samodovoljno djelovanje", "traženje od drugih da opravdaju svoje ponašanje prema meni" i slično. Pritom treba istaknuti da Costa i McCrae (1990.) nisku ugodnost i borbu za vlastite interese smatraju korisnom osobinom u kompetitivnim situacijama, premda je povezuju i s narcisoidnim, antisocijalnim i paranoidnim poremećajima ličnosti. Ovaj peti faktor interpersonalnih pravila *F5-usmjerenost na sebe* u statistički je značajnim negativnim korelacijama sa sljedećim facetama dimenzija ugodnosti i ekstraverzija koje su mjerene podskalama NEO PI-R inventara: U2-iskrenost ($r=-0.50$), U1-povjerenje ($r=-0.39$), U3-altruizam ($r=-0.33$), U6-blagost ($r=-0.33$), U5-skromnost ($r=-0.28$), E1-toplina ($r=-0.26$). Imajući

¹ Većina korelacija faktora interpersonalnih pravila s facetama pojedinih dimenzija ličnosti koje se navode u tekstu statistički je značajna na razini $p<.01$, a ostale su statistički značajne na razini $p<.05$. Za detaljnije objašnjenje osobina pojedinaca koji postižu visok ili nizak rezultat u podskalama inventara NEO PI-R koje mjere određene facete dimenzija ličnosti pogledati Costa i McCrae, 2005., 37-41.

na umu negativne korelacije petoga faktora interpersonalnih pravila *F5-usmjerenost na sebe* s prethodno navedenim facetama, moguće je da pravila koja su povezana s tim faktorom u većoj mjeri primjenjuju osobe koje su sklone laskanjem i obmanama manipulirati drugima, koje druge smatraju naivnima, nepoštenima ili opasnima, koje su formalne i nezainteresirane za druge te im nedostaje suosjećanja, koje su ponekad narcisoidne i smatraju se superiornima (interpretacija faceta napravljena je prema Costa i McCrae, 2005., 37-41).

Između prvoga faktora interpersonalnih pravila *F1-dobronamjernost*, koji se odnosi na pravila vezana uz pravednost, poštovanje i dobronamjernost u ponašanju prema prijateljima/prijateljicama te na uvažavanje njihovih prava, i otvorenosti (O) kao osobine ličnosti također je pronađena niska, ali statistički značajna korelacija ($r=0.27$), a podjednako niska korelacija ($r=0.26$) pronađena je i s dimenzijom ugodnost (U), dok je vrlo niska korelacija ($r=0.19$) pronađena s dimenzijom savjesnost (S). Inače, neke moguće osobine otvorenih osoba jesu prihvaćanje novih etičkih i socijalnih ideja, dok ugodne osobe, između ostaloga, karakterizira suosjećajnost i sklonost pomaganju drugima, a savjesne su osobe karakterne i mogu se oduprijeti impulsima i napastima (Costa i McCrae, 2005., 34-36), što je sve povezano sa semantičkim sadržajima pravila koja imaju dominantnu projekciju na taj prvi faktor *F1-dobronamjernost* (vidjeti u Tablici 1), npr. s načelima kao što su "ne iskoristiti druge", "poštovati osobne tajne i privatnost druge osobe", "pomoći drugima", "poštovati dogovor", "biti lojalan", "ponašati se u duhu jednakosti i pravednosti". Ovaj je faktor također u statistički značajnim pozitivnim korelacijama sa sljedećim facetama dimenzija ličnosti koje su mjerene podskalama NEO PI-R inventara: O5-ideje ($r=0.37$), O3-osjećaji ($r=0.28$), U2-iskrenost ($r=0.33$), U5-skromnost ($r=0.28$), U3-altruizam ($r=0.27$) i S1-kompetentnost ($r=0.27$). Korelacije prvoga faktora interpersonalnih pravila *F1-dobronamjernost* s prethodno navedenim facetama pokazuju mogućnost da takva pravila u većoj mjeri primjenjuju osobe koje su nepristrane i bez predrasuda, koje su sklone dubljem emocionalnom doživljavanju te koje su otvorene i neposredne, skromne, obzirne i velikodušne, zainteresirane za tuđu dobrobit i koje sebe vide kao sposobne, promišljene i učinkovite (facete su interpretirane na temelju Costa i McCrae, 2005., 37-41).

Nisku, statistički značajnu i negativnu korelaciju ($r=-0.26$) koja je pronađena između trećega faktora interpersonalnih pravila *F3-prikladnost*, a koji je vezan uz prikladnost/pristojnost ponašanja te izbjegavanje tema koje bi mogle izazvati negativne dojmove ili reakcije, i otvorenosti (O) kao dimenzije ličnosti prema petofaktorskom modelu moguće je interpreti-

rati s obzirom na osobine osoba koje imaju nizak rezultat u istoimenoj skali NEO PI-R inventara. Naime, takve osobe sklone su konvencionalnom ponašanju i konzervativnom svjetonazoru, kao i prosuđivanju koje ovisi o drugima (Costa i McCrae, 2005., 35). Uz faktor F3-*prikladnost* vezana je primjena načela kao što su "biti skladno/uredno odjeven", "izbjegavati osjetljive/neprirodne teme", "ispuniti očekivanja drugih", "ne pokazati iskreno mišljenje o drugoj osobi" itd. Inače, ovaj faktor interpersonalnih pravila u statistički je značajnim pozitivnim korelacijama s facetama S6-promišljenost ($r=0.33$) i N4-sputanost ($r=0.29$), kao i u negativnoj korelaciji s facetom O4-postupci ($r=-0.29$). Imajući na umu korelacije s navedenim facetama dimenzija ličnosti, pravila vezana uz faktor F3-*prikladnost* vjerojatno u većoj mjeri primjenjuju osobe koje više razmišljaju prije pokretanja akcija, koje su plahe i suzdržane pokraj drugih osoba, koje ne vole biti izložene izrugivanju te koje ne vole promjene i radije čine poznate i provjerene stvari (interpretacija faceta načinjena je u skladu s Costa i McCrae, 2005., 37-41).

Četvrti faktor interpersonalnih pravila F4-*samokontrola* obuhvaća čestice koje su vezane uz kontrolu osobnoga ponašanja te izbjegavanje pokazivanja negativnih oblika ponašanja i negativnih osjećaja prema/pred drugim osobama. Između toga faktora i neuroticizma (N) pronađena je niska statistički značajna negativna korelacija ($r=-0.24$), pa je moguće da tu skupinu pravila manje primjenjuju osobe koje imaju osobine povezane s neuroticizmom, kao što su emocionalna nestabilnost i neprilagođenost (Costa i McCrae, 2005., 34). Pronađena je i niska te statistički značajna pozitivna korelacija ($r=0.21$) između faktora F4-*samokontrola* u odnosu na ugodnost (U) kao dimenziju ličnosti koja karakterizira pojedince koji suosjećaju s drugima i nisu antagonistični. Uz faktor F4-*samokontrola* povezana su načela kao što su "izbjegavati pokazivanje nesklonosti, iritacije ili neugodnih osjećaja", "ne reagirati na nepravednu situaciju ili provokaciju", "nastojati ne biti agresivan", "ne govoriti povišenim tonom", "nastojati izgledati smireno u teškim situacijama" itd. Inače, faktor F4-*samokontrola* u statistički je značajnoj negativnoj korelaciji s facetom N2-ljutita hostilnost ($r=-0.37$), kod koje viši rezultat karakterizira osobe koje su sklone planuti te koje osjećaju frustraciju i ogorčenost, a u niskoj je korelaciji s facetom U4-pomirljivost ($r=0.22$), kod koje viši rezultati odlikuju osobe koje potiskuju agresivnost te su sklone opraštanju i pokornom ponašanju. U niskoj je korelaciji i s facetom S6-promišljenost ($r=0.22$), kod koje se viši rezultat vezuje uz oprezne i promišljene osobe (facete su interpretirane prema Costa i McCrae, 2005., 37-41).

Kod interpretacije korelacija pojedinih faktora interpersonalnih pravila s facetama dimenzija ličnosti (vidjeti Tablicu 2) treba uzeti u obzir nižu pouzdanost nekih skala za mjerenje faceta u odnosu na mjerenje pojedinih dimenzija ličnosti NEO PI-R inventara (vidjeti Costa i McCrae, 2005., 167). Ako bi se korelacije s facetama korigirale zbog atenuacije, za neke od faceta vjerojatno bi se utvrdila veća razina njihove povezanosti s dimenzijama interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama.

RASPRAVA

Pozitivna i negativna ponašanja sudionika u prijateljskoj vezi znatno utječu na kvalitetu odnosa i zadovoljstvo vezom (Brendgen i sur., 2001.). Na primjer, kod djece su prosocijalno ponašanje, niža razina agresivnosti i emocionalna stabilnost neki od činitelja uspješnosti u uspostavljanju prijateljskih veza (Mensini, 1997.), a kod adolescenata je prosocijalno ponašanje povezano s percepcijom pozitivne kvalitete prijateljske veze od obaju partnera u vezi (Cillessen i sur., 2005.). Dio komunikacije u interpersonalnim vezama zasniva se na svjesnim, namjernim, pa čak i strateški usmjerenim oblicima ponašanja, imajući na umu ciljeve i socijalnu prikladnost komunikacije (Sillars i Vangelisti, 2006.). Istraživanja drugih autora pokazala su da je pridržavanje određenih pravila u prijateljskim vezama povezano s razinom bliskosti u vezi, kao i da nepoštivanje pravila može uzrokovati priekid veze ili slabljenje kvalitete odnosa u vezi (Argyle, 1986.). Povezanost između pridržavanja određenih pravila u interakciji i raznih mjera kvalitete odnosa pronađena je i u bračnim vezama (Kline i Stafford, 2004.). Primjenom određenih pravila djeca se mogu uspješnije uklopiti među svoje vršnjake, a za usvajanje pravila koja im u tome pomažu važna je uloga roditelja (Madorski Elman i Kennedy-Moore, 2003.). Inače, pridržavanje pravila i komuniciranje po pravilima u prijateljskim vezama nije samo stvar pojedinca ili partnera u vezi nego svih sudionika u interakciji, uključujući vršnjake u grupi i druge osobe koje su u međusobnoj interakciji te koje razmjenjuju svoja shvaćanja socijalnih odnosa (Baxter i sur., 2001.). Budući da se prosocijalnim ponašanjem u obliku primjene odgovarajućih interpersonalnih pravila može pozitivno utjecati na unapređenje odnosa u prijateljskim vezama, utvrđivanje pravila u prijateljskim vezama koja su povezana s takvim ponašanjem korisno je područje istraživanja koje ima i potencijalnu praktičnu primjenu.

Imajući na umu rezultate faktorske analize interpersonalnih pravila dobivene u ovom radu (faktori F1-F5 u Tablici 1), treba istaknuti da u literaturi nisu pronađeni komparabilni rezultati faktorskih analiza kada su analizirane druge vrste varijabli koje su povezane s prijateljskim vezama, osim ma-

njih sličnosti koje se na teoretskoj razini mogu pronaći s pojedinačnim faktorima, o čemu priopćavaju neki istraživači. Na primjer, kao jednu od triju dimenzija zadovoljstva prijateljskom vezom Cole i Bradac (1996.) pronalaze faktor koji zovu "spontanost – aktivnost prema stabilnosti – pasivnosti", koji je u jednom svojem polu sličan faktoru interpersonalnih pravila F2-*druželjubivost* opisanom u ovom radu. Također, koristeći se drukčijim postupkom istraživanja i varijablama u faktorskoj analizi, Furman (2001.), između ostalih, pronalazi faktor "samokontrola u ponašanju prema prijatelju – ovisnost o prijatelju", koji se može usporediti sa sadržajem faktora F4-*samokontrola*, a on je pak dobiven u ovom istraživanju. Inače, faktor F4-*samokontrola* također je sličan faktoru "napetost/naprezanje" u prijateljskoj vezi, o kojem izvješćuje Lea (1989.), a koji se odnosi na sprečavanje sukoba te na pozitivno prema negativnom ponašanju. Valja napomenuti da u svojoj analizi interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama Argyle i Henderson (1986.) izvještavaju o faktoru što su ga imenovali "negativno ponašanje", a koji je sadržajno sličan faktoru F4-*samokontrola*.

Rezultati faktorske analize pravila u prijateljskim vezama (faktori F1-F5) koji su dobiveni u ovom istraživanju relativno su prilično slični s taksonomijama koje su napravljene na temelju analize sadržaja. Tako je npr. faktor F1-*dobronamjernost* sadržajno sličan sljedećim tematskim kategorijama pravila o kojima izvještavaju Bigelow i suradnici (1996., 52-53): "biti lojalan i imati povjerenje" (sadrži pravila koja se odnose na poštenje i iskrenost, izbjegavanje iskorištavanja prijatelja, povjerenje u prijatelja i dr.) i "uzvratanje" (sadrži pravila povezana s uzajamnim pomaganjem, suradnjom, korektnosti i dijeljenjem s drugima). Nadalje, faktor F2-*druželjubivost* sadržajno je sličan kategorijama "izražavanje emocija" (s pravilima koja se odnose na nastojanje da se druge oraspoloži i pokažu pozitivni osjećaji) i "biti društven" (s pravilima koja su vezana uz sklonost šalama i humoru, ugodno ponašanje, pozivanje drugih u posjet, uključivanje drugih u grupu i sl.), o kojima izvješćuju Bigelow i suradnici. Faktor F4-*samokontrola* sadržajno je sukladan njihovim kategorijama "kontroliranje osjećaja" (sadrži pravila koja su vezana uz kontrolu svojih osjećaja, osjetljivost za tuđe osjećaje, izbjegavanje da se drugu osobu povrijedi kritikom i sl.), "izbjegavanje i ignoriranje" (sastoji se od pravila koja se odnose na izbjegavanje problematičnih osoba i situacija, neuzimanje preozbiljno u obzir stvari koje drugi kažu, sklonost kompromisu da se izbjegnu sukobi, zadržavanje nekih stvari za sebe i dr.), kao i "neuznemiravanje drugih" (s pravilima koja se odnose na izbjegavanje svađa i nepristojnog ponašanja, uznemiravanja drugih i zadirkivanja). Na kraju, i faktor F5-*usmjerenost na sebe* ima

sličnosti s pravilima u kategoriji koju su Bigelow i suradnici, možda pomalo nespretno, nazvali "biti asertivan" (u kojoj su pravila povezana s pokazivanjem svojega pravog "ja", govorenjem onoga što se stvarno misli, nezavisnošću u ponašanju, borbom za svoja prava i mišljenja, primjenom manipulacije prema potrebi, osvećivanjem, kao i pokazivanjem drugima da su izazvali negativne osjećaje). Opisano poklapanje u sadržajima većine faktora otkrivenih u ovom istraživanju na starijim adolescentima i mlađim odraslim osobama, s jedne strane, i taksonomije Bigelowa i suradnika koja je napravljena analizom sadržaja pravila prikupljenih od djece od 6 do 13 godina, s druge, upućuje na općenitost taksonomije koja je dobivena faktorskom analizom u ovom radu (vidjeti Tablicu 1), kao i na potencijalnu primjenjivost rezultata ovog istraživanja, ako imamo na umu ne samo mlađe odrasle osobe nego i stariju adolescentsku populaciju.

Zanimljiva je podudarnost faktora interpersonalnih pravila (F1-F5), koji su utvrđeni u ovom istraživanju, s područjima interpersonalne kompetencije u odnosima s vršnjacima koje predlažu Buhrmester i suradnici (1988.), za koje su konstruirali primjerene mjerne skale. Prema tim autorima, "iniciranje" je područje interpersonalne kompetencije koja je povezana s društvenim ponašanjem i iniciranjem interpersonalne veze, a čestice istoimene skale sadržajno su povezane s česticama koje imaju dominantnu projekciju na faktor interpersonalnih pravila F2-*druželjubivost*. Nadalje, "negativna asertivnost" njihov je naziv za područje interpersonalne kompetencije i skalu koja sadrži čestice koje se odnose na zauzimanja za svoja prava kada ih je druga osoba sklona ugroziti ili zanemariti, pri čemu čestice ove skale imaju sličnost s česticama koje imaju najveću projekciju na faktor interpersonalnih pravila F5-*usmjerenost na sebe*. Na kraju, područje interpersonalne kompetencije koje su nazvali "emocionalna podrška" ima sličnosti s faktorom interpersonalnih pravila F1-*dobronamjernost*, a područje "upravljanje sukobima" s faktorom F4-*samokontrola*. Opisane sličnosti faktora interpersonalnih pravila s područjima interpersonalne kompetencije koje predlažu Buhrmester i suradnici impliciraju na povezanost primjene određenih pravila u prijateljskim vezama s kompetencijom u interpersonalnim odnosima (za različite kriterije kompetencije u interpersonalnim interakcijama vidi Spitzberg i Cupach, 2002.). Inače, faktorima interpersonalnih pravila koji su otkriveni u ovom radu slične i neke dimenzije vjerovanja o uzrocima socijalnog uspjeha, o kojima izvješćuju Jarvinen i Nicholls (1996.): npr. dimenzija "budi iskren" sadržajno je slična faktoru F1-*dobronamjernost*; dimenzija "zabavi" slična je faktoru F2-*druželjubivost*; dimenzija "pravi se kao da si zainteresiran" slična je faktoru F3-*prikladnost*; dimenzija "budi čvrst" ima sli-

čnosti s faktorom F5-*usmjerenost na sebe*. Navedene sličnosti upućuju na moguću povezanost pridržavanja određenih pravila u prijateljskim i drugim vezama s vršnjacima sa socijalnim uspjehom pojedinca.

Bilo bi korisno u nekom budućem istraživanju pokušati empirijski potvrditi prethodno opisane sličnosti između pojedinih dimenzija interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama, s jedne strane, i sličnih taksonomija te drugih faktora i interpersonalnih varijabli, o kojima u svojim analizama izvješćuju drugi istraživači.

Korelacije koje su pronađene između pojedinih faktora interpersonalnih pravila (F1-F5) i dimenzija ličnosti (vidjeti Tablicu 2) pokazuju da je upotreba pojedinih vrsta pravila u prijateljskim vezama povezana s osobinama ličnosti pojedinca, kao i da je najveći stupanj povezanosti između ekstraverzije (E) i faktora interpersonalnih pravila F2-*druželjubi-vošt*, kao i između ugodnosti (U) i faktora F5-*usmjerenost na sebe*. Inače, već su McCrae i Costa (1989.) pokazali da su, od dimenzija ličnosti prema petofaktorskom modelu, s interpersonalnim osobinama najviše povezane upravo ekstraverzija i ugodnost. Nadalje, u kontekstu interpersonalnih odnosa Jensen-Campbell i suradnici (2002.) ustanovili su da su, od pet velikih dimenzija ličnosti, ekstraverzija i ugodnost najviše povezane s prihvaćenošću od strane vršnjaka i s njihovim prijateljskim vezama. Asendorpf i Wilpers (1998.) također pronalaze da su broj i kvaliteta kontakata s vršnjacima najviše povezani s ekstraverzijom i ugodnošću, u usporedbi s drugim dimenzijama ličnosti prema petofaktorskom modelu.

Iz podataka u Tablici 2 vidi se da je ugodnost (U) kao osobina ličnosti u statistički značajnoj korelaciji s četirima faktorima interpersonalnih pravila (F1, F2, F4 i F5), što upućuje na mogućnost da je upotreba raznih vrsta pravila u prijateljskim vezama u najvećoj mjeri povezana s ugodnošću kao osobinom ličnosti.

U ovom su radu navedene interpretacije statistički značajnih korelacija između pojedinih faktora interpersonalnih pravila u prijateljskim vezama (F1-F5), s jedne strane, i dimenzija i faceta ličnosti koje mjeri NEO PI-R inventar, s druge, što omogućuju neizravnu konkurentnu validaciju skala koje bi mogle biti konstruirane iz čestica s dominantnim projekcijama na faktore (F1-F5) prikazane u Tablici 1. Naime, faktori i čestice koji su prikazani u Tablici 1 mogli bi, osim za unapređenje osobnih oblika ponašanja u prijateljskim vezama, biti iskorišteni i za konstrukciju skala za samoprocjenu primjene pojedinih vrsta pravila u prijateljskim vezama. Naime, opravdano je očekivati da bi pojedinci koji postižu ispodprosječne rezultate u skalama za samoprocjenu upotrebe pozitivnih pravila u prijateljskim vezama mogli imati poteškoća u svojim prijateljskim vezama (npr. o povezanosti upotrebe određenih

pravila i odnosa u prijateljskim vezama izvješćuju Argyle i Henderson, 1986.), a rezultati u pojedinim skalama mogli bi upućivati na možebitne izvore takvih problema. Naravno, za provjeru kriterijske valjanosti odgovarajućih skala trebalo bi ih u dodatnim istraživanjima korelirati s mjerama uspješnosti u prijateljskim vezama.

Istraživanje koje je predstavljeno u ovom radu može se nastaviti provjerom stabilnosti otkrivenih faktora interpersonalnih pravila (F1-F5) prilikom ponovne primjene upitnika IR-1 ili njegove skraćene verzije na drugim skupinama ispitanika (npr. drukčije dobi ili kulturalne pripadnosti), kao i analizom veza između pojedinih faktora interpersonalnih pravila (F1-F5) i varijabli koje su povezane s interpersonalnim odnosima (npr. broj i kvaliteta prijateljskih veza, zadovoljstvo u prijateljskoj vezi, sociometrijski status, usamljenost itd.). Budući da su partneri u interpersonalnim interakcijama opterećeni mogućim neslaganjima i sukobima (vidjeti Spitzberg, 1994.), bilo bi korisno istražiti povezanost između (ne)pridržavanja pojedinih vrsta pravila i sličnih negativnih pojava u prijateljskim vezama. Pritom bi bilo zanimljivo provjeriti utječu li faktori interpersonalnih pravila koji su obuhvatili najveći broj čestica upitnika IR-1 (dominantnu projekciju na faktor F1-*dobronamjernost* imale su ukupno 53 čestice, a na faktor F2-*družljivost* dominantnu projekciju imala je 41 čestica) i na varijable koje su povezane s odnosima u prijateljskim vezama, što bi potvrdilo važnost tih dimenzija interpersonalnih pravila.

Složenijim nacrtom istraživanja može se istražiti u kojoj mjeri pojedine osobine ličnosti utječu na izbor i primjenu određenih pravila u prijateljskim vezama. Na kraju, bilo bi korisno ispitati mogućnost praktične primjene pravila u prijateljskim vezama za unapređenje interpersonalnih odnosa oblicima samopomoći i savjetodavnoga rada.

Možebitni nedostaci istraživanja koje je provedeno u ovom radu vezani su uz mogućnost generaliziranja rezultata faktorske analize u Tablici 1 zbog spolne strukture ispitanika u ovom istraživanju (manje od 30% bilo je ženskoga spola), kao i zbog drugih demografskih osobina ispitanika (dob, radni odnos i sl.).

LITERATURA

Argyle, M. (1986.), The skills, rules, and goals of relationships. U: S. Duck i R. Gilmour (ur.), *The emerging field of personal relationships* (str. 23-39). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Argyle, M., Henderson, M. (1986.), The rules of friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1: 211-237.

Asendorpf, J. B., van Aken, M. A. G. (2003.), Personality-relationship transaction in adolescence: Core versus surface personality characteristics. *Journal of Personality*, 71 (4): 629-666.

- Asendorpf, J. B., Wilpers, S. (1998.), Personality effects on social relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (6): 1531-1544.
- Bagwell, C. L., Bender, S. E., Andreassi, C. L., Kinoshita, T. L., Montarello, S. A., Muller, J. G. (2005.), Friendship quality and perceived relationship changes predict psychosocial adjustment in early adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (2): 235-254.
- Baxter, L. A., Dun, T., Sahlstein, E. (2001.), Rules for relating communicated among social network members. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18 (2): 173-199.
- Bigelow, B. J., Tesson, G., Lewko, J. H. (1996.), *Learning the rules: The anatomy of children's relationships*. London: Guilford Press.
- Brendgen, M., Markiewicz, D., Doyle, A. B., Bukowski, W. (2001.), The Relations Between Friendship Quality, Ranked-Friendship Preference, and Adolescents' Behavior With Their Friends. *Merrill-Palmer Quarterly*, 47 (3): 395-415.
- Buhrmester, D. (1990.), Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*, 61 (4): 1101-1111.
- Buhrmester, D., Furman, W., Wittenberg, M. T., Reis, H. T. (1988.), Five domains of interpersonal competence in peer relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55 (6): 991-1008.
- Burk, W. J., Laursen, B. (2005.), Adolescent perceptions of friendship and their associations with individual adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 29 (2): 156-164.
- Cillessen, A. H. N., Jiang, X. L., West, T. V., Laszkowski, D. K. (2005.), Predictors of dyadic friendship quality in adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 29 (2): 165-172.
- Cole, T., Bradac, J. J. (1996.), A lay theory of relational satisfaction with best friends. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13 (1): 57-83.
- Collins, W. A., Madsen, S. D. (2006.), Personal relationships in adolescence and early adulthood. U: A. L. Vangelisti i D. Perlman (ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 191-209). New York: Cambridge University Press.
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R. (1990.), Personality disorders and the five-factor model of personality. *Journal of Personality Disorders*, 4: 362-371.
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R. (1992.), *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R. (2005.), *NEO PI-R priručnik: Revidirani NEO inventar ličnosti i NEO petofaktorski inventar*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Dainton, M., Zelle, E., Langan, E. (2003.), Maintaining friendships throughout the lifespan. U: D. J. Canary i M. Dainton (ur.), *Maintaining relationships through communication: Relational, contextual and cultural variations* (str. 79-102). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Donnellan, M. B., Larsen-Rife, D., Conger, R. D. (2005.), Personality, family history, and competence in early adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (3): 562-576.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 6 (92),
STR. 1175-1199

BUBAŠ, G., BRATKO, D.:
FAKTORSKA STRUKTURA...

Francis, D. H., Sandberg, W. R. (2000.), Friendships within entrepreneurial teams and its association with team and venture performance. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 25 (2): 5-25.

Fullerton, C. S., Ursano, R. J. (1994.), Preadolescent peer friendships: A critical contribution to adult social relatedness. *Journal of Youth and Adolescence*, 23 (1): 43-64.

Furman, W. (1999.), Friends and lovers: The role of peer relationships in adolescent romantic relationships. U: W. A. Collins i B. Laursen (ur.), *Relationships as developmental contexts: The 29th Minnesota Symposium on Child Development* (vol. 30, str. 133-154). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Furman, W. (2001.), Working models of friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (2): 235-254.

Jarvinen, D. W., Nicholls, J. G. (1996.), Adolescents' social goals, beliefs about the causes of social success, and satisfaction in peer relations. *Developmental Psychology*, 32 (3): 435-441.

Jensen-Campbell, L. A., Adams, R., Perry, D. G., Workman, K. A., Furdella, J. Q., Egan, S. K. (2002.), Agreeableness, extraversion, and peer relations in early adolescence: Winning friends and deflecting aggression. *Journal of Research in Personality*, 36: 224-251.

Kanning, U. P. (2006.), Development and validation of a German-language version of the Interpersonal Competence Questionnaire (ICQ). *European Journal of Psychological Assessment*, 22 (1): 43-51.

Keefe, K., Berndt, T. J. (1996.), Relations of friendship quality to self-esteem in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 16 (1): 110-129.

King, A. R., Terrance, C. (2006.), Relationships between personality disorder attributes and friendship qualities among college students. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23 (1): 5-20.

Kline, S., Stafford, L. (2004.), A comparison of interaction rules and interaction frequency in relationship to marital quality. *Communication Reports*, 17 (1): 11-26.

Kurtz, J. E., Sherker, J. L. (2003.), Relationship quality, trait similarity, and self-other agreement on personality ratings in college roommates. *Journal of Personality*, 71 (1): 21-48.

Lea, M. (1989.), Factors underlying friendship: An analysis of responses on the acquaintance description form in relation to Wright's friendship model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6: 275-292.

Lee, R. Y-P, Bond, M. H. (1998.), Personality and roommate friendship in Chinese culture. *Asian Journal of Social Psychology*, 1: 179-190.

Madorski Elman, N., Kennedy-Moore, E. (2003.), *The unwritten rules of friendship: Simple strategies to help your children make friends*. New York: Little, Brown and Company.

McCrae, R. R., Costa, P. T., Jr. (1989.), The structure of interpersonal traits: Wiggins's circumplex and the five-factor model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56 (4): 586-595.

McCrae, R. R., Costa, P. T., Jr. (1994.), Does Lorr's Interpersonal Style Inventory measure the five-factor model? *Personality and Individual Differences*, 16 (1): 195-197.

- Mensini, E. (1997.), Behavioural correlates of friendship status among Italian schoolchildren. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14 (1): 109-121.
- Metts, S. (1994.), Relational transgressions. U: W. R. Cupach i B. H. Spitzberg (ur.), *The dark side of interpersonal communication* (str. 217-239). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Neyer, F. J., Asendorpf, J. B. (2001.), Personality-relationship transaction in young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 (6): 1190-1204.
- Pincus, A. L., Gurtman, M. B. (1995.), The three facets of interpersonal dependency: Structural analyses of self-report dependency measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (4): 744-758.
- Reis, H. T., Capobianco, A., Tsai, F.-F. (2002.), Finding the person in personal relationships. *Journal of Personality*, 70 (6): 813-850.
- Robins, R. W., Caspi, A., Moffitt, T. E. (2002.), It's not just who you're with, it's who you are: Personality and relationship experiences across multiple relationships. *Journal of Personality*, 70 (6): 925-964.
- Samter, W. (2003.), Friendship interaction skills across the life span. U: J. O. Green i B. R. Burleson (ur.), *Handbook of communication and social interaction skills* (str. 637-684). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Shimanoff, S. B. (1980.), *Communication rules: Theory and research*. Beverly Hills, CA: Sage
- Sias, P. M., Heath, R. G., Perry, T., Silva, D., Fix, B. (2004.), Narratives of workplace friendship deterioration. *Journal of Personal and Social Relationships*, 21 (3): 321-340.
- Sillars, A. L., Vangelisti, A. L. (2006.), Communication: Basic properties and their relevance to relational research. U: A. L. Vangelisti i D. Perlman (ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 331-351). New York: Cambridge University Press.
- Simpson, J. A., Winterheld, H. A., Chen, J. Y. (2006.), Personality and relationships: A temperament perspective. U: A. L. Vangelisti i D. Perlman (ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 231-250). New York: Cambridge University Press.
- Spitzberg, B. H. (1994.), The dark side of (in)competence. U: W. R. Cupach i B. H. Spitzberg (ur.), *The Dark Side of Interpersonal Communication* (str. 25-49). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Spitzberg, B. H., Cupach, W. R. (2002.), Interpersonal skills. U: M. L. Knapp i J. Daly (ur.), *Handbook of Interpersonal Communication* (str. 564-611). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Trapnell, P. D., Wiggins, J. S. (1990.), Extension of the Interpersonal Adjectives Scales to include the Big Five dimensions of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (4): 781-790.
- VanLear, C. A., Koerner, A., Allen, D. M. (2006.), Relationship typologies. U: A. L. Vangelisti i D. Perlman (ur.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (str. 91-110). New York: Cambridge University Press.
- Winstead, B. A., Derlega, V. J., Montgomery, M. J., Pilkington, C. (1995.), The quality of friendships at work and job satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (2): 199-215.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 6 (92),
STR. 1175-1199

BUBAŠ, G., BRATKO, D.:
FAKTORSKA STRUKTURA...

Factor Structure of Rules in Friendship Relationships and Their Relations with Personality Traits

Goran BUBAŠ
Faculty of Organization and Informatics, Varaždin
Denis BRATKO
Faculty of Philosophy, Zagreb

Positive friendship relationships are connected to the psychological well-being and social adjustment of an individual. Relationship quality in friendships is influenced by the rules that participants use in the interaction with their partners. This paper presents the research of the factor structure of rules in friendship relationships. Based on the previous research of other authors and the process of collecting rules that young adults use in their friendship relationships, the IR-1 questionnaire with 141 statements/rules was developed and then applied on subjects (N=501) in the age of early adulthood. Factor analysis revealed five dimensions of rules in friendship relationships that were labeled *benevolence*, *sociability*, *appropriateness*, *self-control*, and *self-directedness*. These dimensions of interpersonal rules were compared with the results of research of other authors in the field of friendship relationships and social competence. The NEO PI-R inventory that measures the personality dimensions according to the five-factor model of personality was also applied on a smaller subset of subjects (N=114). Many statistically significant correlations were uncovered between the dimensions of interpersonal rules, on the one side, and the personality dimensions and their facets, on the other side, and most of them were related to extraversion and agreeableness.

Key words: friendship relationships, interpersonal rules, factor analysis, five-factor model of personality

Die Faktorenstruktur der Freundschaften zugrunde liegenden Regeln und ihr Bezug zu Persönlichkeitsmerkmalen

Goran BUBAŠ
Fakultät für Organisationswissenschaft und Informatik, Varaždin

Denis BRATKO
Philosophische Fakultät, Zagreb

Freundschaften sind eine wichtige Form der sozialen Vernetzung von Adoleszenten und jüngeren Erwachsenen, und der diesbezügliche Erfolg geht einher mit dem Gefühl

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 6 (92),
STR. 1175-1199

BUBAŠ, G., BRATKO, D.:
FAKTORSKA STRUKTURA...

seelischen Wohlbefindens und der sozialen Anpassung des Individuums. Die Qualität des freundschaftlichen Verhältnisses wird bestimmt von Regeln, die die Interaktionspartner bei ihrem gegenseitigen Umgang anwenden. Die vorliegende Arbeit präsentiert die Ergebnisse einer Untersuchung, mit der die Faktorenstruktur der Freundschaften zugrunde liegenden Regeln ermittelt werden sollte. Aufgrund fachliterarischer Angaben und zusammengetragener Regeln, die den Freundschaften jüngerer Erwachsener zugrunde liegen, wurde ein Fragebogen zur Selbsteinschätzung (IR-1) entworfen; er enthält 141 Behauptungen/Regeln, zu denen 501 Probanden im jüngeren Erwachsenenalter Stellung nehmen sollten. Eine Faktorenanalyse ergab fünf Dimensionen der in Freundschaften befolgten Regeln. Diese sind: Gutwilligkeit, Geselligkeit, Angemessenheit, Selbstkontrolle und Selbstorientiertheit. Die angeführten Dimensionen wurden verglichen mit den Untersuchungsergebnissen anderer Autoren, die im Bereich freundschaftlicher Beziehungen und sozialer Kompetenz forschen. In einer Probanden-Untergruppe geringeren Umfangs (N = 114) wurde der Fragebogen NEO PI-R eingesetzt, um Persönlichkeitsdimensionen nach dem Fünf-Faktoren-Modell zu ermitteln. Man entdeckte zahlreiche statistisch relevante Korrelationen zwischen den Dimensionen von Interaktionsregeln einerseits und Persönlichkeitsdimensionen, einschließlich ihren Facetten, andererseits. Die meisten standen in Bezug zu Extravertiertheit und angenehmem Auftreten.

Schlüsselbegriffe: Freundschaftsbeziehungen, Interaktionsregeln, Faktorenanalyse, Fünf-Faktoren-Modell der Persönlichkeit